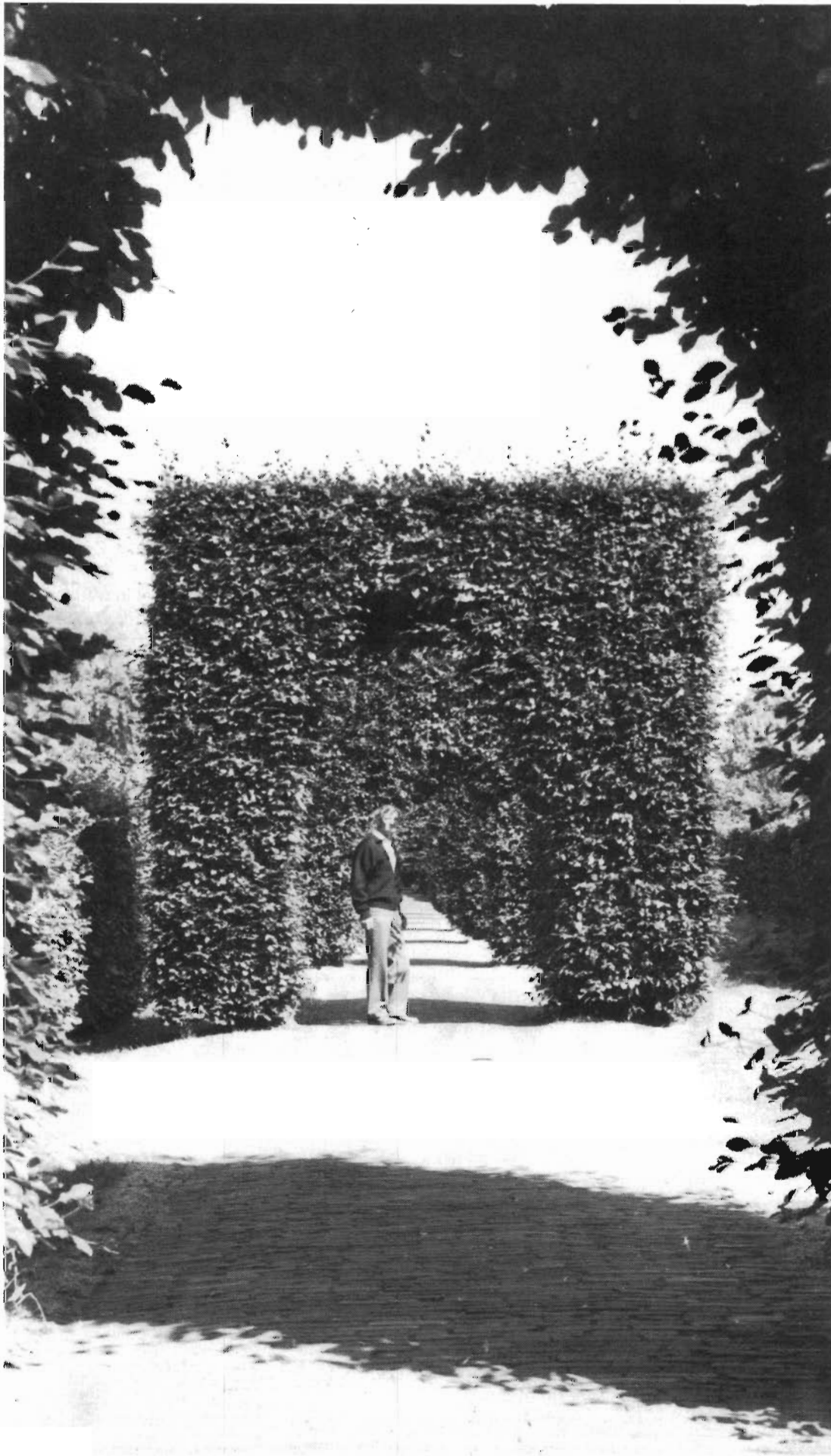

bomen | nieuws

3

mei/juni 1988

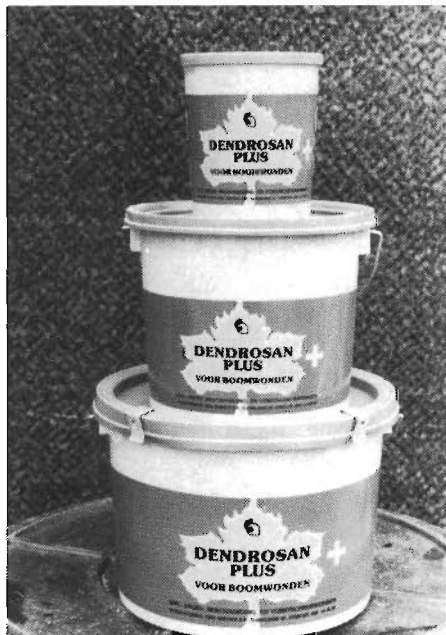
Een uitgave van de
bomenstichting

*In het centrum van Waalwijk
bevindt zich deze beuken-
arcade bestaande uit 17
bruine beukenbogen.
Meer hierover kunt u lezen
op blz. 29.
foto: D. Pols, Den Bosch*

COPIJN UTRECHT
ITS BV
Handelsonderneming

Postbus 9177, 3506 GD Utrecht, Tel. (030) 61 08 08

WERKEN IN HET BUITENLAND

Zoekt u voor langere of kortere tijd een baan in het buitenland? Dan is dit het boek dat u zoekt, boordevol informatie over werken in de metaal- en olie-industrie, als chauffeur, leraar, au-pair, reisleidder, in de horeca, als tuinman of fruitplukker in Frankrijk en de USA, maar ook als fotomodel of mannequin. Werken op boerderij, kibboets of op cruise-schepen. Het boek bevat tevens een sollicitatieformulier.

Als u in het buitenland wilt gaan werken moet u dit boek hebben. Het verschaft informatie over klimaat, woon- en leefomstandigheden, werktijden, etc. Bovendien vindt u in dit boek de adressen van ongeveer 1000 ondernemers en arbeidsbemiddelingsbureaus.

Bestel dit informatieve boek nog vandaag!
 Gratis brochure
 Boek: "Arbeit im Ausland, Prijs: f 59,—

EUROPA BOKFÖRLAG AB

Postbus 2014, S133 02 Tyresö, Zweden

P.S.: Wij bemiddelen niet in werk!

Geheel tot uw dienst.

BANK MEES & HOPE NV

Wie ontwerpt de nieuwe poster?

Onder het motto 'Zonder bomen zijn we geen mens' wil de Bomenstichting de komende jaren meer aandacht vragen voor het belang van bomen. De nieuwe huiskleur, nieuwe folders en een sticker die u in het vorige Bomennieuws aantrof, vormen de eerste aanzet voor deze actie, waar u, als donateur intussen naar wij hopen aan meedoet.

U krijgt nu een nieuwe mogelijkheid om te helpen, de aandacht voor bomen te bevorderen. De Bomenstichting wil namelijk ook een poster gaan uitgeven, die onder hetzelfde motto 'Zonder bomen zijn we geen mens' een wervende invloed heeft op mensen, die daar nog niet van overtuigd waren.

Maakt u die poster?

Wie voor 1 september een ontwerp voor een poster (formaat 40x60) instuurt, heeft kans, dat zijn of haar ontwerp eind 1988 in een oplage van enkele duizenden wordt gedrukt en verspreid. Bestuur en adviseurs vormen de 'jury'. Er is geen andere prijs aan deze prijsvraag verbonden dan, dat het winnende ontwerp wordt uitgevoerd. Behalve het formaat vragen we alleen, dat het motto in de poster alle aandacht krijgt en dat aan de uitvoering geen buitensporig hoge kosten zijn verbonden. Doet u mee? Veel succes!

Maaischade bij laan- en bermbomen

Jaarlijks wordt de helft beschadigd

Inleiding

Maaischade aan bomen is een bekend en erkend probleem. Helaas blijft het daar bij. Nog steeds worden er jaarlijks vele bomen beschadigd bij de diverse beheerswerkzaamheden. In dit artikel zijn deze bomen samengevat in de term 'bermbomen'. Deze schade noemen we meestal maaischade, maar omvat echter meer. Het is dan ook beter te spreken van beheersschade. Hieronder kunnen wij verstaan de schade ontstaan door maaien, keren, wiersen en graaf- en herstelwerkzaamheden. Ook deze zomer zal er weer veel schade bij bomen door machines ontstaan. Het begin van het nieuwe onderhoudsseizoen is het moment om goede voornemens ten uitvoer te brengen en te trachten met de juiste gereedschappen en beschermingsmaatregelen de beheersschade zoveel mogelijk te beperken.

Omvang van het probleem

Rietema bestudeerde in 1981 een groot aantal

bomen in bermen. Hij kwam tot de conclusie dat jaarlijks 50% van de bomen beschadigd werd door beheerswerkzaamheden. De Boer en Van der Linden (1986) onderzochten in 1985 diverse rijbeplantingen. Zij vonden 20 tot 60% beschadigde bomen. Ook Goos en Pols (1986) constateerden in hun 'Beplantingsonderzoek 1986' bij verschillende onlangs aangelegde landschappelijke elementen nog vele gevallen van maaischade. Verscheidene auteurs komen dus tot een schrikbarend hoog aantal beschadigde bomen. De kans dat een bermboom gedurende langere tijd onbeschadigd blijft, is dan ook gering. Rietema vond in iedere diameterklasse een nagenoeg gelijkblijvend percentage beschadigde bomen. Ook in het onderzoek van De Boer en Van der Linden is geen relatie tussen de leeftijd en het aantal beschadigingen aan de bomen te vinden. Het probleem is niet aan de diameter of leeftijd van een boom gebonden.

*Tijdens onderhouds- en maaierwerkzaamheden wordt ongeveer de helft van alle laan- en bermbomen jaarlijks aan de stamvoet beschadigd.
foto: Frank Moens*

In dit nummer...

Wie ontwerpt de nieuwe poster?	27
Maaischade bij laan- en bermbomen	27
Waardevolle oude bomen (24)	29
Snoeidag K.P.B.	29
Adoptie in Emmen	30
Madrid en de Conservation Award	31
Hoog water slecht voor bomen?	32
Kontaktpersonen geven de Bomenstichting een gezicht	32
Boekbesprekingen	34
Bomen en Mensen	34
Bomen en Wet uitverkocht	34
Agenda	35
Vragen	35

Bijlage: Bomen & Mensen

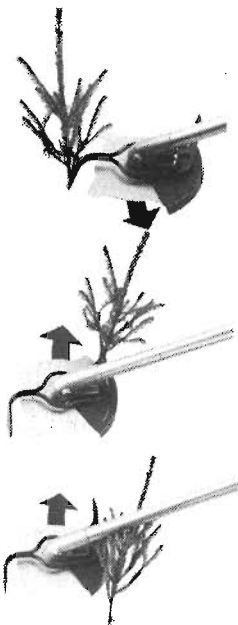

Gevolgen voor de boom

De gevolgen van beheersschade kunnen we op verschillende manieren benaderen. Er zijn gevolgen voor de boom, de beplanting als geheel en voor de beheerder.

Een boombeschermring is een aluminium ring die ca 10 centimeter boven de snijlijndraad of het mes gemonteerd wordt. Deze ring beslaat een oppervlakte die iets groter is dan die van het snijgarnituur. De ring beschermt hierdoor de boom tegen maaischade. De plantbeschermring is iets anders uitgevoerd maar heeft dezelfde werking als de boombeschermring.

Bron afbeelding:
Husqvarna Nederland,
Diemen.

Ook tijdens het verzamelen van het maaisel met grote zware machines worden veel bomen aangereden.

foto: Frank Moens

Literatuur

- Boer, R.C. de en G. van der Linden, 1986. Rationeel beheer van wegbeplantingen. Landbouw Universiteit vakgroep Boshuishoudkunde te Wageningen.
- Es, E.A. van (bureau mechanisatie, Staatsbosbeheer); Een boombeschermring voor gebruik op de bosmaaier bij het maaien. Bosbouwvoorlichting, jrg 25, nr 6, september 1986
- Goos, J. en L. Pols; Beplantingsonderzoek 1986 Staatsbosbeheer, afd. Landinrichting. Algemene en Technische Zaken.
- Koster, A.; Vooral insecten profiteren van natuurlijker stedelijk groen. Tuin en Landschap, jrg 10, nr 7, 31 maart 1988.
- Rietema, J.H. (afd. verkeerswegen Staatsbosbeheer); Boombeschadigingen door onjuist bermbeheer. Groen, jrg 37, juni 1981.

• Algemeen

We kunnen vaststellen dat de meeste werkzaamheden rondom bomen, schadelijk zijn voor de bomen. Al is het alleen maar de verdichting van de bodem door berijden of parkeren. Hierdoor gaat de kwaliteit van de, toch al niet optimale, groeiplaats voor bomen verder achteruit. Dit kunnen we indirecte schade noemen.

• Individuele boom

De directe schade aan bomen bestaat voornamelijk uit bast- en houtbeschadigingen aan de stam, takbreuk en uitgescheurde takken. Deze beschadigingen vormen invalspoorten voor schimmels, insecten en bacteriën. Deze aantastingen kunnen groeivermindering of zelfs het sterven van de boom tot gevolg hebben. Door de toch al verminderde conditie van de boom als gevolg van een matige groeiplaats is hij minder goed in staat weerstand te bieden tegen deze aantastingen. De problemen voor de boom stapelen zich op.

Aangezien een boom, statistisch gezien, eens in de twee jaar wordt beschadigd, is de kans op herstel niet zo groot. Door de herhaalde schade, plus aantastingen door rottingsschimmels, ontstaat een structureel verzwakte stamvoet, met alle mogelijke gevolgen van dien. De veroorzaakte beschadigingen brengen uiteindelijk hoge kosten voor de beheerder met zich mee.

• Direkte en indirecte kosten.

De directe kosten bestaan uit de verzorgingsmaatregelen die genomen moeten worden om de gevolgen voor de boom tot een minimum te beperken. De Boer en Van der Linden onderzochten een aantal rijbeplantingen. Bij een beplanting, aangelegd in 1981, vonden zij 32% beschadigde bomen. De kosten voor wondverzorging aan deze bomen bedroegen 22% van de totale onderhoudskosten (excl. aanleg). Daarnaast zijn er de indirecte kosten, omdat bomen minder lang meegaan. Bomen moeten bijvoorbeeld al na 20 jaar worden vervangen in plaats van na 50 of 100 jaar. Dit is een vorm van onnodige kapitaalvernietiging, die waarschijnlijk in de miljoenen loopt.

• Beplanting als geheel

We planten bomen niet zo maar, ze hebben een

doel. We planten bomen ter verfraaiing van het landschap, als verkeersgeleiding, als beschutting tegen klimaatsinvloeden of ten behoeve van de houtproductie. De beheerder kiest bewust zijn beplantingsvorm; één- of tweerijige beplanting, lanen, boomgroepen of solitaire. Voor welke vorm ook wordt gekozen, er zit een weloverwogen doel achter. Vaak maakt de wegbeplanting deel uit van een veel groter geheel. Te denken valt dan aan een landschapsplan voor een ruilverkaveling of een landschapsbeleidsplan. Als er bomen wegvallen in de zorgvuldig geplande beplantingen wordt het beoogde doel niet gerealiseerd. Indien een hoog percentage bomen wegvallt, kan het zelfs averechts gaan werken. In plaats van een bijdrage aan het landschap te leveren, doet de beplanting er afbreuk aan.

Goede voornemens

Nu we aan het begin van een nieuw beheersseizoen staan is de tijd rijp om goede voornemens ten uitvoer te brengen. We moeten goede afspraken maken over de bomen bij het bermbeheer. We moeten ze zo veel mogelijk ontzien. Het rijden over de wortels geeft al genoeg schade. Wellicht ten overvloede geven wij hier nog eens de mogelijkheden om kans op beschadigingen zo gering mogelijk te maken.

- Bij het geven van een opdracht voor werkzaamheden in de berm kunnen boetes worden afgesproken voor iedere beschadigde boom, bijvoorbeeld in de besteksbepalingen. De hoogte van deze boetes kunnen we op twee manieren bepalen. Indien het een redelijkerwijs verplantbare boom betreft, heeft het de voorkeur, de vervangingswaarde direct te berekenen. Indien dit niet het geval is moet de waarde volgens de methode Raad worden berekend. De waarde moet volledig worden uitgekeerd als de boom dood gaat. Bij een gedeeltelijke beschadiging wordt een evenredig deel van de maximale boete betaald. Een andere methode die sneller werkt en minder discussie oplevert, is het vaststellen van een boetebedrag per beschadiging. Het bepalen van de aangerichte schade is ook een mogelijkheid. In de praktijk is echter gebleken dat dit met veel langdurige discussies gepaard gaat, die vaak op niets uitlopen. Een boetebeding in het bestek is algemeen toepasbaar bij de verschillende bermbeheerswerkzaamheden. De maatregel werkt als een dreigement naar de aannemer toe. Willen we deze maatregel met goed resultaat hanteren, dan is dagelijks toezicht en directe melding van schade een eerste vereiste.

- Een vriendelijker methode is het uitvoeren van werkzaamheden op een zodanige wijze dat de kans op beschadigen minder groot is. Dit kan gebeuren door voorwaarden van uitvoering in de overeenkomst op te nemen. Door de directe omgeving van een boom niet met groot maar met klein materiaal - bosmaaier - te laten maaien vermindert de kans op schade. Als we dit materieel ook nog uitrusten met speciale beschermingsmiddelen als een boombeschermring of een plantbeschermring of werken met een snijlijnkop is de kans op schade sterk gereduceerd (zie afbeelding).

- Een maatregel die het risico van beschadigingen helemaal wegneemt is het achterwege laten van het maaien in de directe omgeving van de bomen. Er ontstaat hierdoor wel een ander beeld.

Wellicht oogt het fraaier om de strook waar de bomen in staan in zijn geheel niet te maaien. Deze maatregel kan bovendien een vergroting van het aantal insecten bewerkstelligen (Koster 1988).

Tot slot

De Bomenstichting verricht in opdracht van het Staatsbosbeheer een onderzoek naar de gevol-

gen van bermbeheerschade aan bomen en de mogelijkheden om deze te voorkomen. De verwachting is, dat zij voor het volgende seizoen in 1989 komt met een lijst van meer gespecificeerde aanbevelingen op bestuurlijk en technisch gebied, om de omvang van deze schade te verminderen.

Hans Gierveld, projectcoördinator.

Waardevolle oude bomen (24)

Een monumentale beuken-arcade

In het centrum van Waalwijk bevindt zich in de Grotestraat, tussen de statige panden 158 en 160, een fraai monument van geschoren beukenbogen, die een bijzonder laan-effect geven.

Over een lengte van ongeveer 200 meter staan, op een onderlinge afstand van 12,5 meter, 17 - ongeveer 100-jarige - bruine-beukenbogen (*Fagus sylvatica 'Purpurea'*).

Deze arcade leidt naar een kleine begraafplaats van de Nederlands Hervormde Gemeente, waarvan de toegang echter terzijde is gelegen; de bogenrij eindigt in het wandelpark.

Dit openbare park, gelegen aan de Burgemeester Moonenlaan, is ontstaan uit de voormalige tuin van C. Raming Verschure en werd in 1937 ontworpen door de tuinarchitect John Bergmans.

Bij de overdracht van de tuin in de jaren vijftig aan de gemeente werd voor de 'omvorming' tot park, advies ingewonnen van de tuinarchitect Bart J.J.M. de Ruyter.

Westelijk van de, omstreeks 1900, aangelegde arcade lag de kwekerij van het tuinbouwbedrijf van Loon. Een gedeelte hiervan alsmede twee plantenkassen is nu in gebruik bij de gemeentelijke Plantsoendienst. Hoewel exacte gegevens daarover niet bekend zijn, is het niet uitgesloten dat de aanleg van deze laan van beukenbogen in het begin van deze eeuw werd uitgevoerd door voornoemd bedrijf.

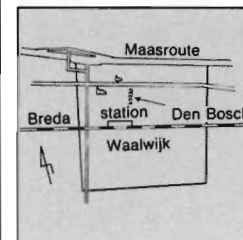
De gemeente Waalwijk heeft het beheer en onderhoud op zich genomen waardoor de instandhou-

ding van deze beukenarcade is gewaarborgd. Het vertrouwen mag worden uitgesproken dat het gemeentebestuur zich voldoende bewust is, in het bezit te zijn van een vitale en monumentale beukenarcade, die niet alleen voor Brabant uniek

mag worden genoemd, doch ook - voor zover mij bekend, althans in deze vorm, afmeting en hoedanigheid - elders in ons land niet is te vinden.

D. Pols
tuinarchitect BNT

's Winters is de takstructuur beter zichtbaar. De bogen zijn opgebouwd uit 2 beuken die door jarenlang knipwerk uiteindelijk deze vorm hebben gekregen.
foto: M.P. Segeren, inventarisatiemedewerker Breda.

Snoeidag K.P.B.

Vitaliteitssnoei ja of nee?

Op 9 april organiseerde de Kring Praktiserende Boomverzorgers een themamiddag over het snoeien van bomen. De onverwacht grote hoeveelheid deelnemers toonde aan hoezeer het ogenschijnlijk eenvoudige snoeiwerk steeds weer aanleiding geeft tot discussie.

Een uiteenzetting van Ruud Brockhof (Praktijkschool Arnhem) over het (op)snoeien van jonge bomen en over snoei in verwaarloosde bomen zal worden opgenomen in Bomennieuws nummer 5 in de folder Bomen & Snoeien. Pius Floris (boomverzorger) hield daarna een boeiend verhaal over 'vitaliteitssnoei', een vorm van snoei in de buiten-

krui van de verouderende bomen met als doel, deze 'aan de groei' en dus in leven te houden. Uit de vragen en reacties bleek, dat sommigen het niet en anderen wel met de achtergronden van het geheel eens waren. Enerzijds blijft het verhaal dus nog ter discussie. Anderzijds vroegen boomverzorgers zich wel af, hoe zij deze vorm van snoeien in de praktijk kunnen uitvoeren. Zowel weerstand als instemming dus. En vermoedelijk al ruime toepassing in de praktijk, terwijl nog bepaald niet vaststaat of vitaliteitssnoei het leven van een boom werkelijk verlengt. Het verlossende woord hierover zal moeten komen na een studie van 'geriatische' aspecten in het bomenleven.

Hoe wordt een boom oud? Door invloeden van buitenaf of door fysiologische processen van binnenuit? Waarom worden bomen in Nederland niet echt oud en waarom bijvoorbeeld in droge woestijngebieden wel? Volgens Pius, omdat zeer oude bomen 'van nature' voortdurend 'gesnoeid' en dus 'verjongd' worden. Volgens anderen, omdat het soorten zijn, die zeer oud kunnen worden

of omdat het klimaat ter plaatse zeer konstant en voorspelbaar is.

Het is te hopen, dat vanuit het boomverzorgingsonderzoek snel wordt ingespeeld op deze discussie, want het lijkt me niet goed om de praktijk hierover lang in onzekerheid te laten.

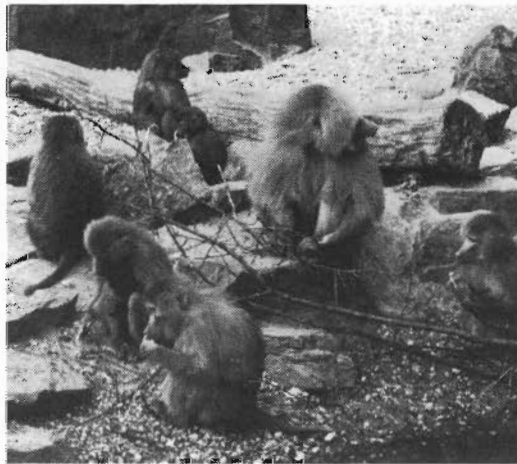
M.t.C.

Adoptie in Emmen

Jaarlijks vinden, zoals bekend, twee boomadopties plaats, waarbij de Bomenstichting en de eigenaar van een bijzondere boom(groep) een overeenkomst tekenen over de verzorging van de boom in de toekomst. Deze bomen zijn als het ware de visitekaartjes van de Bomenstichting en van die eigenaren die zich veel aan hun bomen gelegen laten liggen.

Op 23 april j.l. was de provincie Drenthe aan de beurt met de adoptie van een zomereik in het Noorder Dierenpark te Emmen. Aanleiding om

plan Noorden des Lands (ISP). Maar het gat van f 3,5 miljoen spreekt natuurlijk boekdelen. Toen de Bomenstichting een gift van mevrouw Esselman ontving, te besteden aan herstel van ijzelschade, besloot men een beschadigde zomereik in het Noorder Dierenpark in Emmen te gaan adopteren. Op deze manier zou ook het publiek geregeld aan het behoud van onze bomen kunnen worden herinnerd. En wellicht zou ook minister Braks' aandacht op het onderhoudstekort gevestigd worden!

Snoeiwerkzaamheden hoog in de boom, gadegeslagen door belangstellenden. Frans van Jaarsveld (2e van links) geeft uitleg bij het 'rariteitenkabinet'; allerlei misvormde stukken hout uit bomen gezaagd. De mantelbavianen deden zich te goed aan de versgesnoeide eiketakken. foto's. Frank Moens

Afscheiding door eikenwal

De beschadigde maar nog vitale boom maakt deel uit van een (ca. 150 jaar oude) eikenwal rond een oude kamp *) in de huidige kern van Emmen. Vroeger was de kamp in agrarisch gebruik. In de jaren dertig van deze eeuw werd het terrein in het dierenpark opgenomen en thans vormt het met z'n golvend keileemreliëf, gelardeerd met zwerfstenen, de Afrikasavanne van het park (zie situatieschets).

Na een welkomstwoord in het Safarirestaurant ondertekenden mevrouw Renssen, directeur van het park en dochter van de oprichter, en mevrouw ir. Marjan ten Cate-van Elsland, secretaris van het Bestuur van de Bomenstichting, de adoptieovereenkomst. Hierna werd in en om de boom een demonstratie van onderhoud gegeven door enkele leden van de Kring Praktiserende Boomverzorgers. Gebroken takken werden weggehaald en stompen zorgvuldig teruggesnoeid tot op de stam. Vooral dood 'ijzelhout' stortte naar beneden: een spectaculair gezicht voor de niets vermoedende parkbezoekers. Nog levend hout dat soms ook moest worden verwijderd, werd met toestemming van een deskundige uit het park aan de zeer geïnteresseerde mantelbavianen toegeworpen, die direkt tegenover de zomereik wonen. Onder groot gekrijs trachtte elke aap een paar groene knoppen te bemachtigen. Ondertussen

*) stuk land in agrarisch gebruik omzoomd door houtwallen

deze plaats te kiezen waren er te over. Vooral in Drenthe heeft vorig jaar maart de ijzelramp toegeslagen. Zeer veel bomen werden ernstig en soms onherstelbaar beschadigd. Alleen al in de gemeente Emmen (in oppervlak op vier na de grootste gemeente van ons land, met 92.000 inwoners) bedroeg de ijzelschade f 5 miljoen! Hier van kwam reeds f 1,5 miljoen op tafel voor ruimschermwerkzaamheden en herstel van de schade, het grootste deel van de gemeente zelf en een klein deel in het kader van het Integraal Structuur-

demonstreerden leden van de K.P.B. diverse werktuigen en kledingstukken, die gebruikt worden bij boomverzorging, waarbij een toelichting door de heer Henk van Scherpenzeel van deze kring werd gegeven.

'Zonder bomen zijn we geen mens'

Nadat het herinneringsbord onder de boom onthuld was, hield de Gedeputeerde van Milieuzaken van de provincie Drenthe, de heer H.A.A. Lange een toespraak. De onlangs verschenen folder 'Zonder bomen zijn we geen mens' was het uitgangspunt van zijn verhaal, iets waarvan men zich in Drenthe heel wel bewust is. Dat bleek ook uit zijn verwijzing naar de databank van waardevolle bomen van de Stichting Landschapsbeheer Drenthe.

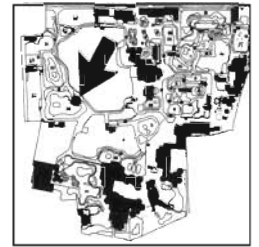
Bij de plechtigheid zagen wij, behalve uiteraard van de Bomenstichting de bureaumedewerkers met hun informatiestand, bestuursleden, contactpersonen en donateurs, ook de wethouder van

Openbare Werken van Emmen, de heer J.A. Harmsen, de heer van den Elst van de Pieterpad Milieu-estafette (die dit jaar in het teken van 'Een wereld vol bomen' stond), vertegenwoordigers van het IVN en de Stichting Landschapsbeheer Drenthe en verscheidene journalisten.

De weergoden hadden deze dag geen ijzel in petto voor de geadopteerde eik, maar wel geselden ze de toch nog vrij talrijke belangstellenden met een ijzige noordoosten wind. Kort na de adoptie begaf het gezelschap zich dan ook weer naar het restaurant, waar de directie van het Noorder Dierenpark een drankje en hapje aanbood. Velen brachten daarna nog een bezoek aan de grandioze tropische vlindertuin.

Een zeer aantrekkelijk dierenpark, en nu nog een attractie rijker, namelijk een echte geadopteerde boom - de Bomenstichting verwacht er veel van.

A.A.d.V.

Plattegrond van het Noorder Dierenpark. Aan de rand van de Afrika-Savanne staat de geadopteerde eik.

Madrid en de Conservation Award

Al eerder berichtten we u, dat de Bomenstichting met haar Inventarisatie project de Conservation Award Nederland heeft gewonnen (bomennieuws nr. 1/1988). Tevens stond in dat artikel, dat de winnaars uit 14 landen hun project aan een Europese jury mochten presenteren om mee te dingen naar de Conservation Award Europa.

Die presentatie heeft begin maart plaatsgevonden in Madrid. De Bomenstichting werd vertegenwoordigd door haar secretaris, Marjan ten Cate van Elstrand en het nederlandse jurylid de heer M. den Boer, beiden vergezeld van hun echtgenoot(e). De presentatie van het project vond plaats door middel van een geluids-diaserie, gemaakt door Stichting i. Deze diaserie is inmiddels ook bij de adoptie in Emmen en op de donateursdag in Almere te zien geweest. Marjan ten Cate doet hierbij verslag.

Ierland winnaar

De keuze van de jury viel uiteindelijk op een Iers project, ook in de natuurbeschermingssector. Het was een zeer terechte keus en de teleurstelling bij de Nederlandse delegatie was dan ook niet al te groot. Van meer belang was de belevenis van een paar zeer welverzorgde dagen in het mooie Palace Hotel in het bijzondere internationale gezelschap van de 14 landenwinnaars (veelal natuurbeschermers), de 7 juryleden en een aantal vertegenwoordigers van sponsor Ford uit verschillende landen. Goede discussies, uitwisseling van wetenswaardigheden en nieuwe internationale contacten waren het gevolg. De prijsuitreiking door de burgemeester van Madrid werd ter plaatse met veel publiciteit omgeven, maar had in Nederland geen vervolg. Dat was natuurlijk wel het geval geweest, als we de Europese Award hadden kunnen veroveren.

Madrid arm aan groen

De stad Madrid was, hoewel nog wat koud in het vroege voorjaar, zeer het bekijken waard. Door nog een paar dagen langer te blijven, waren we in

de gelegenheid, urenlang door het oude centrum van de stad te zwerven.

Een paar dingen vielen ons - Nederlanders - op. De enorme hoeveelheid toeterende, hardrijdende auto's, waaronder zeer veel taxi's, zorgt voor voortdurende stank en lawaai. Wie geen auto

heeft, die loopt; fietsen zagen we er niet. Erg veel mensen droegen een bontjas, hetgeen in Spanje blijkbaar nog heel gewoon is. Evenveel mensen staan of zitten echter langs de straat te bedelen of loten te verkopen. Veel armoede dus.

Het beeld dat we van veel Zuideuropese landen kennen is ook in Madrid te zien. Straatbeplanting die steeds weer wordt geknot, gekandelberd of geschoren. foto: Marjan ten Cate

Op belangrijke plaatsen zagen we een overdaad aan welverzorgd groen. Verder is Madrid bepaald niet erg groen. Waarschijnlijk houden de meeste bomen het er ook niet uit, omdat alles verhard is en de bomen 's zomers wel moeten uitdrogen bij gebrek aan luchtvochtigheid (temperatuur, zon en wind) en water in de bodem (hoge ligging van de stad). Straatbomen worden consequent geknot, wat niet fraai is, maar waarschijnlijk wel praktisch. Voor ons echt onbegrijpelijk was het feit, dat ook goed groeiende parkbomen hier en daar waren geknot.

In de botanische tuinen zagen we onder meer prachtige exemplaren van *Zelkova carpinifolia*,

Celtis australis en *Ulmus minor*. Overal lagen de geweldige peulen van een Gleditsiasoort. De straatbomen waren vaak Sophora's of Platanen. In een gewoon park zagen we indrukwekkende parasoldennen en Eucalyptussoorten. Veel van deze bomen komen in Nederland niet of nauwelijks voor.

De bekende diepblauwe lucht boven Madrid vormde een welkome afwisseling met de grauwe, Nederlandse bewolking van de wintermaanden. En we hebben er een mooie diapresentatie aan overgehouden!

M.t.C.

Hoog water slecht voor bomen?

Het tijdelijk onder water staan van land heeft vermoedelijk geen schadelijke gevolgen voor bomen, mits het om schoon zoet water gaat. Anders is het wanneer een zwaar verontreinigde rivier haar slib op de uiterwaarden achterlaat.
foto: Gerrit de Graaff.

Eind maart, begin april was Nederland enkele weken in de ban van het wassende water. Omdat in die periode de boomwortels meestal zeer actief zijn, vroegen we ons bezorgd af, hoe de bomen zouden reageren op de enorme hoeveelheden water. Van populier, wilg en els is bekend, dat ze

wateroverlast goed verdragen. Maar we zagen onze geadopteerde linde bij Roermond, de geadopteerde eik bij het kasteel Amerongen en duizenden andere bomen met hun 'voeten' in het water staan.

Navraag bij deskundigen leerde ons, dat de wortelactiviteit de eerste maanden nog niet met zuurstofverbruik (ademhaling) gepaard gaat. Pas als de bladeren aan de bomen zitten, gaan de wortels ademen. Op dat moment zou wateroverlast wel leiden tot zuurstoftekort, dus tot verdrinken (verstikken) van het wortelstelsel. Het hoge water in april zal dus vermoedelijk geen sterfte bij bomen veroorzaken. Intussen heeft het water zich teruggetrokken, met achterlating van een beschamende hoeveelheid restanten van de menselijke beschaving. Ontzettend lelijk om te zien, maar niet direkt schadelijk.

Wat niet is te zien, zijn de grote hoeveelheden chemische afvalstoffen, die ongetwijfeld vanuit het sterk vervuilde rijnwater in de bodem zijn achtergelaten. We mogen hopen, dat die dermate waren verdund, dat ze niet dodelijk meer kunnen zijn voor onze vegetatie. De tijd zal het leren.

M.t.C.

Kontaktpersonen geven de Bomenstichting een gezicht

Onlangs is het kontaktpersonenbestand flink uitgedund, omdat bijna 30 mensen - vaak al langere tijd - niet of nauwelijks activiteiten konden ontplooiën. Meestal kwam dat door tijdgebrek bij de betreffende kontaktpersoon. Soms was de oorzaak dat meer mensen in eenzelfde regio werkzaam waren, waarbij de actiefste of degene met de meeste kennis dan vaak 'de' kontaktpersoon werd en de andere wat ondergesneeuwd raakte. Er zijn echter ook plaatsen, waar twee kontaktpersonen uitstekend samenwerken en veel bereiken. Het kan dus wel! Uiteindelijk is de lijst van kontaktpersonen verminderd met 27 mensen, waardoor er nu nog 69 over zijn. Op bijgaand kaartje staat aangegeven, waar ze wonen.

Het is duidelijk, dat de Bomenstichting in enkele streken van het land niet of nauwelijks door een kontaktpersoon wordt vertegenwoordigd. Toch is zo'n regionale vertegenwoordiging, als tussenstation op de weg van het secretariaat in Utrecht

naar de mensen en bomen in het land en terug, heel belangrijk.

We willen dan ook graag geïnteresseerde vrijwilligers in de dunbezette (groene) regio's oproepen, zich als kontaktpersoon op te geven, mits zij naast belangstelling ook enige kennis van bomen en genoeg tijd hebben. Iemand, die zeer enthousiast is, maar nooit tijd heeft, frustreert zichzelf en ons door te denken, dat het kontaktpersoonschap er nog wel bij kan!

De mogelijke taken van de kontaktpersoon kunnen als volgt worden omschreven.

- Positieve en negatieve ontwikkelingen in de regio signaleren en doorgeven aan het secretariaat;
- In overleg met het secretariaat actie ondernemen bij boombedreigende situaties;
- Voorlichting geven op scholen, verenigingsavonden, braderieën, enz;
- Adviseren of bemiddelen bij boomproblemen;

PROVINCIE	NAAM	VOORL.	WOONPLAATS
DRENTHE	Bos	R.	ASSEN
	Holsteijn	H.	TIJNARLO
	Lubek	J. v.	ZUIDWOLDE
	Nugter	P.	MEPPEL
FRIESLAND	Woordman	L.	LEEUWARDEN
	Plaats	B.	HALLUM
	Valk	R.	ARNHEM
	Vervoort	M.	VINKEGA
GELDERLAND	Biemen	J.J. v.	TIEL
	Bootsman	G.	EEFDE
	Comijs	J.J.	VELP
	Dotings	T.	RHEDEN
	Driessen	D.	BEHNEEL
	Elburg	L.	WINTERSWIJK
	Graaff	G. de	BAARNEVELD
	Harfsterkamp Schenk	B. J.J.	WINTERSWIJK REKUM
GRONINGEN	Bouwman	P.	SAPPEMEE
	Dijkema	H.Tj.	GRONINGEN
	Jansen	M.J.	GRONINGEN
	Reukema	K.A.	ULRUM
	Slangen	J.A.M.	BEUDE
	Zuur	H.T.	OUDE PERELA
LIMBURG	Beisman	J.	LANDGRAAF
	Voncken	F.	ROERMOND
NOORD-BRABANT	Baan	A.F.	BREDA
	Bergeijk	J. van	DEN BOSCH
	Braam	J.C.Th.M.	UDENHOUT
	Gaag	P.J. v.d.	BERGEN OP ZOOM
	Hoppenbrouwers	H.	BERKEL-ENSCHOT
	Wijnen	H.	VALKENSWAARD
NOORD-HOLLAND	Amerongen	V. v.	AMSTERDAM
	Hoekstra	Ing. A.	PURMEREND
	Kaljee	H.	HOORN
	Keuter	L.M. Jr.	KOOG A/D ZAAH
	Kruijk	W.	AMSTERDAM
	Langerak	A.	ILPENDAM
OVERIJSSSEL	Beijer	H.J.	DEVENTER
	Have	H.A. ten	SCHALKHAAR
	Heijdeken	B.J.	DALFSEN
	Heijman	F.J.	STERNWIJK
	Merkus	Th. A.	BEEK-UBBERGEN
	van Dam	H.G.	VOORST
	Windewuller	H.A.	ENSCHEDÉ
UTRECHT	Boers	H.	LOENEN A/D VECHT
	Heijbroek	J.D.	AMERONGEN
	Houtman	P.	DE BILT
	Jaarsveld	F. van	SCHALKWIJK
	Lokhorst	A.	LEERSUM
	Mensink	M.	AUSTERLITZ
	Polvliet	P.B.W.	RHENEN
	Scherpenzeel	H. v.	BILTHOVEN
	Visscher	G.	WOUDENBERG
	Weide	A. van der	ZEIST
ZUID-HOLLAND	Bos	H.F.M.	MOORDRECHT
	Demuyck	E.	RIDDERKERK
	Heij	D.A. v.d.	GOUDA
	Jonge	J.de	DRIEHUIZEN
	Kleinstra	J.	WOUVRUGGE
	Maare	I. de	BOSKOOP
	Okker	D.	BRIELLE
	Parmentier	W.A.M.	HILLEGOM
	Quast	P.	OOSTVOORNE
	Raad	Ir. A.	ROTTERDAM
	Ruijter	M.A. de	LEIDSCHENDAM
	Scherbeijn	P.P.	BEIJENWOORD
	Sneep	H.	SCHIEDAM

- De plaatselijke kranten van informatie voorzien, interviews geven, wantoestanden aan de kaak stellen;
 - Belangstelling voor bomen en de Bomenstichting opwekken;
 - Stukjes schrijven voor Bomennieuws.
- Geen enkele contactpersoon doet dit allemaal! Iedereen vult het contactpersoonschap in op een manier, die het beste bij haar of hem past. Sommi-

Overzicht van contactpersonen; voor de groene gebieden zoekt de Bomenstichting nog mensen die zich willen inzetten als contactpersoon.

gen vinden 'actie voeren' (in het nettel!) leuk, anderen niet. Deze laatsten zullen zich meer toeleggen op voorlichting, adviseren en bemiddelen.

We stellen het wel op prijs, als een contactpersoon zelf actief is en initiatieven ontwikkelt en niet passief afwacht, wat er vanuit het secretariaat wordt 'opgedragen'.

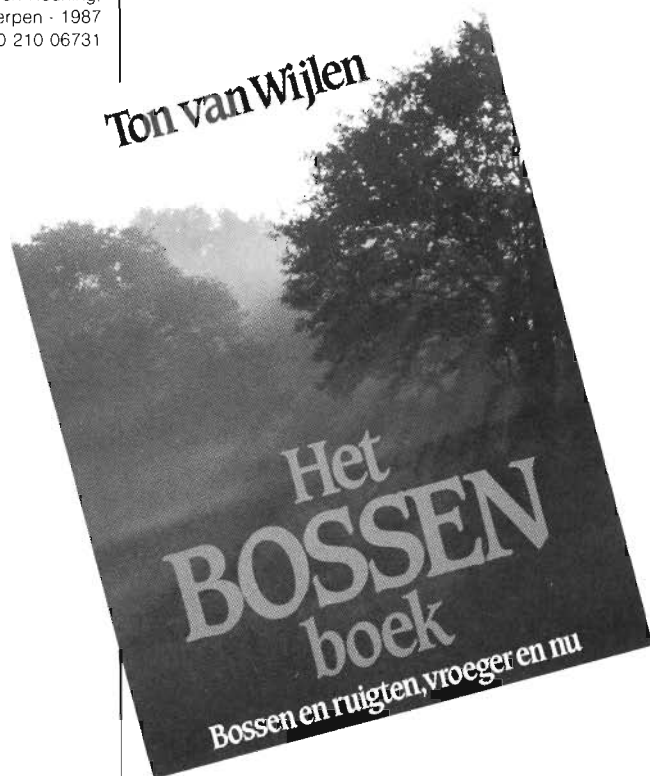
De taak van het secretariaat is, de contactpersonen van informatie en voorlichtingsmateriaal te voorzien en hen te ondersteunen met kennis. Eenmaal per jaar wordt op een landelijke contactpersoonendag in Utrecht aan de hand van een thema bekeken, wat contactpersonen kunnen bereiken. Zo'n dag is ook belangrijk voor het persoonlijk contact tussen alle betrokkenen. Het thema in 1987 was 'bezwaarprocedures bij bouwplannen en bestemmingsplannen'. Voor 1988 is de contactpersoonendag gepland op 15 oktober. Het thema is mogelijk 'luchtverontreiniging, zure regen: wat doen we eraan?'

Als u ervoor voelt contactpersoon te worden, wilt u ons dan schrijven? We stellen het op prijs, als u aangeeft, 'waarom en hoe' en iets vertelt over uw kennis op bomengebied. *Wij reageren snel op uw 'solicities'.*

Marjan ten Cate.

Boekbesprekingen

Ton van Wijlen · Het Bos-
senboek · bossen en ruig-
ten, vroeger en nu.
uitg. Zomer en Keuning,
Ede/Antwerpen · 1987
ISBN 90 210 06731

Het Bossenboek

Een goed verzorgd boek, met veel duidelijke foto's en tekeningen, dat veel informatie geeft over wat er in onze bossen is te zien. Er wordt aandacht besteed aan het bos als levensgemeenschap van planten en dieren, aan de meest voorkomende boomsoorten en aan de bekendste bos- en ruigtetypen in ons land.

Persoonlijk heb ik enige moeite met de schrijfstijl, die op veel plaatsen nogal gezwollen of, zo u wilt poëtisch is. Als voorbeeld geef ik een zin uit de inleiding: 'Mysterieus ruisende beukenwouden, puntig om zich heen prikkende dennenbossen, hel oplichtende struwelen vol witte bloesems daar gaat dit boek over'. Een stijl, die sommige lezers misschien aanspreekt, maar die anderen zal irriteren. Verwarrend bij het lezen werken de vaak uitgebreide onderschriften bij de afbeeldingen, mede door de bijna even grote druk. Een onderschrift is bedoeld als verduidelijking van de afbeelding en niet als een stuk boektekst, zoals hier vaak het geval is.

Niettemin een waardevol boek voor die lezers, die nog betrekkelijk weinig van de natuur afweten en zich graag wat algemeen willen oriënteren.

J.J.C.

Bomen en Mensen

Folder om uit te delen

In de folder Bomen en Mensen wordt het belang van bomen en de relatie tussen mensen en bomen beschreven. De folder is niet alleen bedoeld voor belangstellenden, maar juist voor mensen, die nog moeten worden overtuigd van de onmisbaarheid van bomen. Het is dus een folder om uit te delen, als u mensen aan uw kant wilt krijgen om bomen te redden of om in het algemeen wat meer eerbied voor bomen te kweken bij burens, raadsleden, scholieren, enz.

Meerexemplaren kunt u bestellen bij de Bomenstichting door overmaking van het benodigde bedrag op postbank 2108755 t.n.v. Bomenstichting Utrecht, o.v.v. 'Bomen en Mensen'. De folder kost f 2,50 per stuk, f 18,- voor 10 stuks; meerdere exemplaren op aanvraag.

Bomen & Wet uitverkocht

Het bekende boekje voor juristen en leken over wetten en regels met betrekking tot bomen, bossen en beplantingen is uitverkocht. Na bijna 10 jaar - de eerste druk verscheen in maart 1979 - is de inhoud dermate verouderd, dat herschrijven noodzakelijk is. Hiermee is een groepje juristen vorig jaar begonnen en op het ogenblik is de tekst gereed om te worden gedrukt.

De verschijning zal, naar wij hopen, in de herfst plaatsvinden. Naast de bekende inhoud van de oude 'Bomen en Wet' zal in de nieuwe herziene druk ook een overzicht worden opgenomen van de subsidie mogelijkheden voor aanplant en onderhoud van bomen en boomgroepen. Ook de jurisprudentielijst zal tot begin dit jaar geheel zijn bijgewerkt.

In het volgende Bomennieuws hopen we u meer over verschijningsdatum, omvang en prijs van het boekje te kunnen meedelen. Indien u de nieuwe druk in ieder geval wilt ontvangen kunt u zich op de lijst laten plaatsen. Zodra het boekje verschijnt, krijgt u het, met nota thuisgestuurd. Abonnees op het 'beheerdersabonnement' krijgen het, zonder extra kosten, automatisch toegezonden.

Agenda

13-16 juni

Derde congres IFPRA-Europe
De sectie Europa van de International Federation of Park and Recreation Administration (IFPRA) organiseert het driejaarlijks congres. Het thema is 'De betekenis van de stadsvegetatie voor het stadsklimaat'.

Plaats: Innsbruck, Oostenrijk
Informatie: Secretariaat IFPRA-Europe, Plateauweg 2, 3053 LP ROTTERDAM, 010-4188466

23 juni

Voorlichtingsdag Boombeheer Gelderland
Het consulentenschap Bos- en Landschapsbouw in de provincie Gelderland organiseert deze voorlichtingsdag waarin de volgende onderwerpen aan de orde zullen komen: Het belang van bomen in de stad; boomstructuur en -beheersplannen; kapverordening; werken aan bomen; ziekten en plagen.

Plaats: Papendal, Arnhem
Informatie: via Praktijkschool Arnhem, Koningsweg 35, 6816 TG ARNHEM, tel. 085-455628

2 en 3 juli

Openstelling Zeeuwse Tuinen
De onderstaande tuinen zijn voor bezichtiging opengesteld:
De Kempenhof, Domburg
De Tintelhof, Veere
Slot der Nisse, Nisse
Tuin familie Lenshoek, Kloetinge

17, 24 en 25 juli

Openstelling tuinen 'De Wiersse'
Plaats: Vorden (Rijksweg Vorden-Ruurlo, ca. 6,5 km vanaf Vorden)
Openingstijden: 10.00 - 18.00 uur.
Toegang: f 4,- p.p.; kinderen tot 6 jaar gratis
Inlichtingen: 05750-19355 of 05752-3222

5-15 augustus

European Youth Forest Action organiseert een aktieweek tegen de verdere toename van luchtverontreiniging en de daarmee gepaard gaande afbraak van de Europese bossen.
Plaats: Freiburg (W-Dld)
Organisatie: EYFA, Postbus 566, 6130 AN SITTARD, tel.04490-13045

bomennieuws

Vormgeving + eindredactie:
F.R. Moens
Redactie:
M. ten Cate-van Elsland
J.J. Comijs
G.M. Otter
A.A. de Veer

Verschijnt 6x per jaar
Voor donateurs gratis
Oplage 3000 stuks
Redaktieadministratie

bomenstichting

Donkerstraat 17
3511 KB Utrecht
Tel. (030) 33 13 28

Overname van artikelen en berichten in overleg met de redactie.

Druk:
Van den Berg's
drukkerij bv
Maarn

Vragen

Van een populier heb ik vorig jaar enkele flinke takken afgezaagd. Nu blijkt dat de boom is aangetast door de wilgehoutrups. Ik heb gehoord dat wonden een geliefde plaats voor de larven zijn om daar het hout binnen te dringen en van daaruit hun verwoestende werk te beginnen. Kan het insmeren van de wonden met een wondafdekmiddel de aantasting tegen gaan? Wat moet ik met de populier doen?

Het insmeren van de wonden met een wondafdek- of wondontsmettingsmiddel heeft enig effect op de mate van aantasting. Het afdekmiddel verhindert de jonge rupsen naar binnen te dringen. Om de aantasting te voorkomen is het natuurlijk in de eerste plaats aan te bevelen het

verwonden van bomen zo veel mogelijk te vermijden. De jonge rupsen hebben nu eenmaal de voorkeur voor wonden; oudere rupsen kunnen zich ook wel door de schors heen vreten. Wat u met de boom moet doen is moeilijk te zeggen. De rups is in het hout niet te bestrijden. Als de boom op een gevaarlijke plaats staat en behoorlijk is aangetast moet u de boom direct verwijderen. Bij een lichte aantasting van één of enkele rupsen of wanneer de boom op een ongevaarlijke plaats staat, dan kunt u hem laten staan. Wanneer u twijfelt, raadpleegt u dan voor de zekerheid een boomverzorgingsdeskundige.

F.R.M.

STEUN DE BOMENSTICHTING EN WORDT DONATEUR

- ik geef mij op als donateur
 ik meld een nieuwe donateur aan
 ik geef een jaar donateurschap cadeau aan

88/3

De donateur ontvangt zes maal per jaar het tijdschrift Bomennieuws, krijgt korting op uitgaven van de Bomenstichting en kan tweemaal per jaar met de Bomenstichting op excursie.

De nieuwe donateur is: Mw./Dhr.: _____ Voorl.: _____
Adres: _____
Postcode: _____ Woonplaats: _____
Geb. jaar (alleen invullen bij b, c of d): _____

- Steunt de Bomenstichting als:**
- a) donateur/abonnee voor f _____ (minimaal f 30,- p.j.)
 b) 65+ -donateur voor f _____ (minimaal f 20,- p.j.)
 c) jeugd-donateur t/m 17 jr. voor f _____ (minimaal f 15,- p.j.)
 d) student-donateur t/m 25 jr. voor f _____ (minimaal f 20,- p.j.)
 e) donateur voor het leven voor f _____ (minimaal f 450,-)
 f) beheerdersabonnement voor f _____ (minimaal f 100,- p.j.)

Ik heb een nieuwe donateur aangemeld en ontvang daarvoor gratis naar keuze een poster Spreuken-boom/Boomhoogtemeter(tje*)

Mijn naam is: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Woonplaats: _____

* doorhalen wat niet wordt gewenst

Knip uit en vul in

Stuur de kaart vervolgens in een ongefrankeerde envelop naar:

Bomenstichting
Antwoordnummer 9013
3500 ZA UTRECHT

Nieuwe donateurs ontvangen een inkoopkaart. Wilt u wachten met betalen tot ontvangst van de acceptprokaart.

BOOMVERZORGING
Pius Floris
WIJ WERKEN AAN EEN FLORISANT BOMENBESTAND

Koningsweg 6, 5211 BL 's-Hertogenbosch, telefoon: 073-133908

Frans van Jaarsveld

Boomverzorging en Verplanting

Overeind 42

3998 JB Schalkwijk

Telefoon 03409-1880

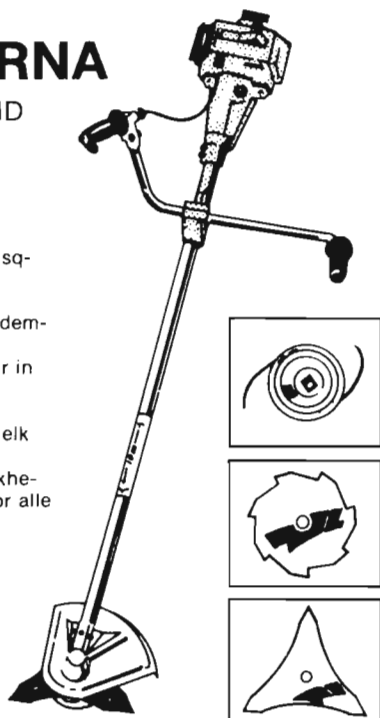
HUSQVARNA

TOONAANGEVEND
IN BOS- EN
TALUDMAAIERS

Een greep uit de vele Husqvarna voordelen:

- doeltreffende trillingsdemping
- stuurboom verstelbaar in alle standen
- laag geluidsniveau
- 4 modellen, dus voor elk wat wils
- vele aanbouwmogelijkheden, dus geschikt voor alle doeleinden

Meer weten?
Stuur onderstaande bon in voor meer informatie

Gaarne ontvang ik van u meer informatie over de Husqvarna bos- en taludmaaiers.
(In ongefrankeerde envelop verzenden naar Husqvarna Bos & Tuin, Antwoordnr. 12, 1110 VB Diemen)

Naam:

Adres:

Postcode/plaats:

 Husqvarna
De motorzaag specialist

Adverteren
in het

bomen **nieuws**

Vraag vrijblijvend het tarievenoverzicht bij de Bomenstichting, 030 - 33 13 28

Bijna 100 groenbeheerders gingen u voor en meldden zich aan voor het beheerdersabonnement.

Heeft u al aan de voordelen van dit abonnement gedacht?

Naast gratis adviezen ontvangt u voor f 100,— per jaar:

- Bomennieuws.
- Van elke folder Bomen & ... 10 exemplaren.
- Automatisch ontvangst van nieuwe Bomenstichtinguitgaven.
- Overige voordelen van een gewoon donateurschap.

VAN DAM
BOOMVERZORGING

De Halmen 10
7383 BG Voorst
Telefoon 05758 - 1588

SNOEIEN MET HOOGWERKER OF KLIMTECHNIEK /
BOOMCHIRURGIE/GROEISTOORNISSEN/AFBOUW- EN
VELLING VAN BOMEN/ADVIESEN EN INVENTARISATIE